

Transect-rapport 2328

**Breukeleveen, Herenweg 2
Gemeente Wijdemeren (NH)**

Een Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. Proefsleuven
(IVO-P), variant Archeologische Begeleiding (AB)


transect

ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK ► ADVIES



Colofon

Titel	Breukeleveen, Herenweg 2. Gemeente Wijdmeren (NH). Een Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. Proefsleuven (IVO-P), variant Archeologische Begeleiding (AB).
Rapportnummer	Transect-rapport 2328
Auteur	N. de Vries MA & M. van den Berg MA
Versie	Concept, versie 1.1
Datum	08-08-2019
Projectnummer	17100084
Onderzoeksmelding	4572534100
Opdrachtgever	ROW Vastgoed Rendorppark 51 1963 AL Heemskerk
Uitvoerder	Transect b.v. Overijsselhaven 127 3433 PH Nieuwegein
Bevoegde overheid Deskundige namens bevoegde overheid	Gemeente Wijdmeren Dhr. A. Debie (a.debie@wijdmeren.nl)
Beheer en plaats documentatie	Transect b.v., Nieuwegein
Omslagafbeelding	Foto van het plangebied

Autorisatie		
Naam	Datum	Paraaf
Drs. A. A. Kerkhoven Senior KNA Archeoloog	08-08-2019	

ISSN: 2211-7067

© Transect b.v., Utrecht

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgevers.

Transect aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Samenvatting

In opdracht van ROW Vastgoed heeft Transect b.v. in november 2017 een archeologische begeleiding en proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in een plangebied aan de Herenweg 2 in Breukeleveen (gemeente Wijdemeren). De aanleiding voor het onderzoek was de realisatie van drie nieuwe villa's. De te slopen woning 'Herenweg 2a' in de zuidelijke hoek van het plangebied, en het bouwvlak op min of meer dezelfde plek, vormde het te onderzoeken terrein. De rest van het perceel behoefde geen archeologisch onderzoek, omdat de bedreiging van archeologie nihil was. Voor het bouwplan was een omgevingsvergunning aangevraagd, in welk kader ook archeologisch onderzoek was vereist. Volgens het bestemmingsplan ('*Plassengebied Loosdrecht 2013*') is namelijk sprake van een archeologische waarde, waarbij bodemingrepen dieper dan 35 cm -Mv en een planoppervlak groter dan 100 m², archeologisch onderzoeksplichtig zijn. De voorgenomen plannen overschreden deze grenswaarden. Op basis van de resultaten van het archeologisch vooronderzoek gold in het onderzoeksgebied een hoge verwachting op resten vanaf de 18^e eeuw.

Methode

Eerst is de sloop van de funderingen van het gebouw 'Herenweg 2a' archeologisch begeleid, waarna in dit deel een proefsleuf is gegraven om vast te stellen of, en in hoeverre, behoudenswaardige resten aanwezig waren. Op basis hiervan zou worden besloten of er een doorstart nodig was naar een opgraving van de te verstoren resten.

Resultaten

Tijdens de begeleiding zijn enkele restanten aangetroffen van de fundering van een voorganger van het thans gesloopte huis 'Herenweg 2a'. Deze restanten bestonden uit liggende houten balken en een puinbaan. De ouderdom van deze oudere funderingsresten is lastig te bepalen. Het is goed mogelijk dat zij deel hebben uitgemaakt van bebouwing die wordt getoond op kaartmateriaal uit 1811-1832 en/of 1720. Niettemin is er slechts weinig van de restanten over, waardoor een bouwplattegrond niet meer te reconstrueren viel. De proefsleuf was nagenoeg leeg. Het vondstmateriaal bestaat uit roodbakkend aardewerk met een vermoedelijke datering in de Nieuwe Tijd A of B of wellicht Late-Middeleeuwen, maar is eveneens zeer laag in aantal. Met de sloop- en bouwactiviteiten in de 20^e eeuw is waarschijnlijk het merendeel van de nog aanwezige archeologische resten verloren gegaan. Van behoudenswaardige resten was geen sprake.

Advies

Aangezien in de proefsleuf nauwelijks archeologische resten zijn aangetroffen, is na overleg met het bevoegd gezag besloten niet door te starten naar een DO. De aangetroffen archeologische resten zijn gedocumenteerd en/of geborgen, waarna het bouwvlak is vrijgegeven voor de verdere ontwikkeling.

Inhoud

1.	Aanleiding.....	4
2.	Resultaten vooronderzoek	6
3.	Aard, doel en onderzoeksvragen.....	8
4.	Onderzoeksmethodiek	10
5.	Resultaten veldonderzoek.....	11
6.	Beantwoording van de onderzoeksvragen.....	17
7.	Conclusie, waardestelling en selectieadvies	19
	Geraadpleegde bronnen	21
Bijlage 1.	Archeologische periode-indeling voor Nederland	22
Bijlage 2.	Allesporenkaart	23
Bijlage 3.	Vlaktekeningen.....	24
Bijlage 4.	Projectie grondsporen op Kadastrale Minuut	26
Bijlage 5.	Sporen- en lagenlijst.....	28
Bijlage 6.	Vondstenlijst.....	29

1. Aanleiding

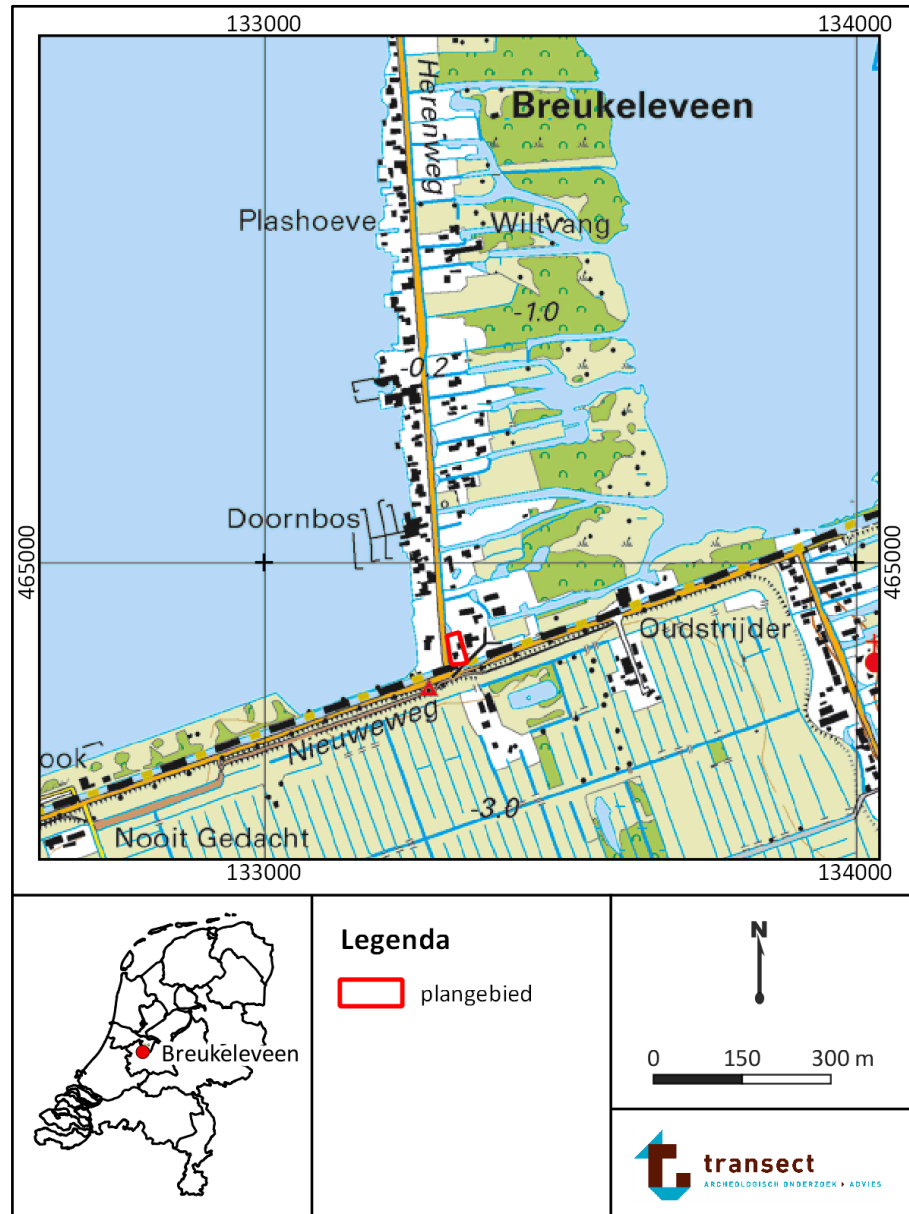
Provincie	Noord-Holland
Gemeente	Wijdmeren
Plaats	Breukeleveen
Toponiem	Herenweg 2
Kaartblad	31F
Perceelnummer(s)	I1685
Centrumcoördinaat	133.220 / 465.693
Oppervlakte plangebied	2.500 m ²
Oppervlakte onderzoeksgebied	190 m ²
Huidig grondgebruik	Bebouwd

In opdracht van ROW Vastgoed heeft Transect b.v.¹ in november 2017 een archeologische begeleiding en proefsleuvenonderzoek uitgevoerd in een plangebied aan de Herenweg 2 in Breukeleveen (gemeente Wijdmeren; figuur 1). De aanleiding voor het onderzoek was de realisatie van drie nieuwe villa's. De te slopen woning 'Herenweg 2a' in de zuidelijke hoek van het plangebied, en het bouwvlak op min of meer dezelfde plek, vormde het te onderzoeken terrein (onderzoeksgebied). Het onderzoeksgebied had daarmee een oppervlakte van ca. 190 m². De rest van het perceel behoeft geen archeologisch onderzoek, omdat de bedreiging van archeologie nihil was (Nales 2017).

Voor het bouwplan was een omgevingsvergunning aangevraagd, in welk kader ook archeologisch onderzoek was vereist. Volgens het bestemmingsplan ('*Plassengebied Loosdrecht 2013*') is namelijk sprake van een archeologische waarde, waarbij bodemingrepen dieper dan 35 cm -Mv en een planoppervlak groter dan 100 m², archeologisch onderzoeksplichtig zijn. De voorgenomen plannen overschreden deze grenswaarden, zowel in oppervlakte (2.500 m²) als in diepte (2,4 m -Mv, kelders). Op basis van de resultaten van het archeologisch vooronderzoek (Nales 2017) gold in het onderzoeksgebied een hoge verwachting op resten vanaf de 18^e eeuw. Gezien met de voorgenomen bodemingreep mogelijk behoudenswaardige archeologische waarden verloren zouden gaan, adviseerde Transect voor het slopen van 'Herenweg 2a' en het beoogde bouwvlak een vervolgonderzoek. Geadviseerd is de sloop van de funderingen van het gebouw (Herenweg 2a) archeologisch te begeleiden, en vervolgens in dit deel een proefsleuf te graven om vast te stellen of en in hoeverre behoudenswaardige resten aanwezig waren. Op basis hiervan vond een beslissing plaats of er naar een opgraving van de te verstoren resten moest worden doorgestart. Het slopen tot aan het maaiveld was toegestaan zonder archeologische begeleiding.

Het onderzoek is uitgevoerd op 1 november 2017, onder leiding van KNA-archeoloog N. de Vries MA. In dit rapport worden de resultaten gepresenteerd.

¹ Transect b.v. voldoet aan de eisen zoals gesteld in de kwaliteitsnorm 'BRL SIKB 4000', versie 4.0, en is gecertificeerd door middel van een procescertificaat. Transect b.v. is certificaathouder van de volgende protocollen: 'KNA Protocol 4001 Programma van Eisen', 'KNA Protocol 4002 Bureauonderzoek', 'Protocol 4003 Inventariserend Veldonderzoek, variant Overig', 'Protocol 4003 Inventariserend Veldonderzoek, variant Proefsleuven' en 'Protocol 4004 Opgraven', en staat geregistreerd bij het RCE en de SIKB.



Figuur 1. Topografische kaart met de locatie van het plangebied.

2. Resultaten vooronderzoek²

2.1 Landschapsgenese en geomorfologie

Breukeleveen maakt deel uit van het Utrechts-Hollands veengebied. Het veen ligt op pleistocene dekzanden en heeft zich kunnen vormen doordat gedurende het Holoceen het grondwaterpeil steeg. De veenvorming hield aan tot in de Middeleeuwen.

Op de geomorfologische kaart is het plangebied gekarteerd als bebouwd gebied. Het maakt deel uit van het oorspronkelijke bebouwingslint van Breukeleveen. Hiermee is niet bekend welke landschapsvorm zich ter plaatse van het plangebied bevindt. Ten oosten van het plangebied ligt een ontgonnen veenvlakte, die zich kenmerkt door de aanwezigheid van petgaten (kaartcodes 2M47). Ten westen van het plangebied is het veen waarschijnlijk zelfs helemaal door afgraving verdwenen. Hier liggen immers de Loosdrechtse Plassen. De afgraving van het veen is tevens goed op het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN) te zien. Ten zuiden van de Nieuwegeweg ligt het maaiveld bijvoorbeeld veel lager dan ter plaatse van het plangebied. Ook oostelijk van het plangebied ligt het maaiveld lager dan het plangebied zelf. Tevens valt op dat langs de Herenweg ook lokaal sprake is van enige reliëf-verschillen. Dit kan mogelijk samenhangen met de aanwezigheid van antropogene woonheuvels ten behoeve van de huidige en/of historische bewoning langs de weg.

2.2 Archeologische en historische waarden

Tot aan het begin van de Middeleeuwen was het gebied nauwelijks bewoonbaar en lag ter plaatse van Breukeleveen een omvangrijk veenmoeras. Alleen langs de oevers van de Vecht (ten westen van het onderzoeksgebied) en langs enkele andere veenrivieren was bewoning mogelijk, maar in de directe omgeving van Breukeleveen ontbreken hiervoor aanwijzingen. Het in cultuur brengen van het veengebied tussen de Vecht en 't Gooi heeft relatief lang (ca. 500 jaar) geduurd. Het Breukeleveen werd ontgonnen onder de vleugels van het Kapittel van Sint Pieter in Utrecht. De basis van de ontginning werd daarbij gevormd door de Zogwetering (aan de Scheendijk) met haaks daarop de Weersloot en het Tienhovensch Kanaal. Omstreeks 1180 is gestart en verscheen een eerste nederzetting aan de Scheendijk. De Weersloot, aangelegd in 1280, vormde tevens de historische grens tussen Utrecht en Holland. Als achterkade werd in een doorlopende lijn de Oude Weg — Kalverstraat aangelegd. Deze achterkade vormde de basis voor de tweede ontginningsfase, die omstreeks 1340-1350 begon. De huidige Herenweg werd als achterkade van de tweede fase gekozen. Uiteindelijk is de nederzetting in die tijd, vermoedelijk de 14^e eeuw, op de Herenweg gesticht (Blijdenstijn 2005; Buitelaar 1993). Door de sterke bloei van Amsterdam nam aan het eind van de 16^e eeuw de vraag naar turf sterk toe, hetgeen leidde tot het uitbaggeren en verbreden van de kavelsloten. Met name het veen in het Vechtplassengebied was van hoge kwaliteit. Om de agrarische gronden toch te kunnen behouden, werd vanuit Amsterdam huisvuil via schuiten aangevoerd om als ophoogmateriaal op de percelen te storten ("toemaakdek"). De grote vraag vanuit Amsterdam leidde tot het ontstaan van grote veenplassen, onder meer bij Loosdrecht en Ankeveen.

Op een kaart uit 1720 van Petrus Schenk is te zien dat zich ter hoogte van het plangebied bebouwing bevindt die deel uitmaakt van de oostzijde van een tweezijdig bebouwingslint. De kaart is echter niet heel nauwkeurig, waardoor het onduidelijk is of de op de kaart weergegeven bebouwing ook in het plangebied aanwezig is geweest. Op een meer gedetailleerde kaart uit het begin van de 19^e eeuw is wel duidelijk te zien dat in het oostelijk deel van het plangebied bebouwing aanwezig is. De bebouwing is oost-west georiënteerd en bevindt zich tevens deels op het kavel oostelijk van het plangebied.

² Gebaseerd op Nales 2017.

Daaromheen is het plangebied in gebruik als erf. Op kaartmateriaal daterend uit het begin van de 20^e eeuw is de situatie nauwelijks gewijzigd, al is een kleine schuur aan de zuidzijde van het plangebied verdwenen. De contouren van bebouwing in het plangebied blijven hetzelfde tot het midden van de jaren '50 van de vorige eeuw. Volgens de eigenaar is het gebouw toen opgedeeld in drie wooneenheden. Deze zijn volgens hem kort erna gewijzigd, waarbij de centrale wooneenheid is gesloopt. Deze situatie is waar te nemen op een topografische kaart omstreeks 1970. De huidige woning, Herenweg 2a, vormt hierbij een relict van het gebouw uit het begin van de 20^e eeuw of mogelijk zelfs ouder.

Het plangebied heeft volgens het centraal archeologisch informatiesysteem (Archis) van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) geen archeologisch wettelijk beschermde status. Het is evenmin opgenomen op de Archeologische Monumenten Kaart (AMK) als een terrein van waarde. Op de gemeentelijke verwachtingskaart is het historische bebouwingslint van Breukeleveen evenwel (indirect) aangewezen als een gebied met een hoge archeologische verwachting. Op de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) is aan het plangebied een zeer lage archeologische verwachting toegekend; deze verwachting is echter uitsluitend gebaseerd op de bodemkaart en op het voorkomen van veengronden in het plangebied. Hierbij is dus geen rekening gehouden met historische bebouwingspatronen.

2.3 Resultaten booronderzoek

Op basis van het veldonderzoek is vastgesteld dat het plangebied langs een zogenoemde veenrestdijk ligt, waarvan de kern onder de Herenweg zelf ligt. In de top van het dekzand zouden resten uit de periode Laat-Paleolithicum - Neolithicum aanwezig kunnen zijn, maar de boringen laten zien dat deze top verspoeld is geraakt en verdwenen is. Tevens ontbreken sporen van oude bodemvorming. De top van het veen bood bewoningsmogelijkheden in de Late-Middeleeuwen en het vroege begin van de Nieuwe Tijd. Op basis van het bureauonderzoek zou in de top van het veen sprake moeten zijn van een ophogingslaag of cultuurlaag, die zich kenmerkt door de aanwezigheid van vondstmateriaal en/of houtskool. Tijdens het veldonderzoek is in het plangebied vanaf een diepte van 110 cm -Mv veen aangetroffen, met hierop een slap en modern toemaakdek. Veenplaggen of een oude cultuurlaag (met daarbinnen een te onderscheiden fasering) ontbraken.

2.4 Gespecificeerde archeologische verwachting

Op basis van het bureauonderzoek (Nales 2017) werd in het oostelijk deel van het plangebied, ter plaatse van Herenweg 2a, rekening gehouden met oude funderingen uit de 19^e of 18^e eeuw (Nieuwe Tijd B) of mogelijk vroeger. In het veld viel op dat het maaiveld in dit deel van het plangebied, dat ten tijde van het vooronderzoek nog bebouwd was, relatief gezien het hoogstgelegen was. Er werden resten verwacht van bewoning en/of agrarische activiteiten, zoals muurresten en funderingen, maar mogelijk ook grondsporen als onderdeel van houten bouwwerken, dierbegravingen, sporen van bijgebouwen en afval- en waterkuilen. Daarnaast vielen sporen van landgebruik te verwachten, zoals greppels, ploegsporen en karrensporen. Wat betreft vondstmateriaal werd rekening gehouden met alle mogelijke, voor de genoemde periode karakteristieke materiaalcategorieën, zoals bouw materiaal, natuursteen, aardewerk, glas, metaal en pijpjarde. Gezien de verwachte hoge grondwaterstand konden ook organische archeologische resten goed bewaard zijn gebleven. Het (eerste) archeologische niveau kon zich al direct onder het maaiveld bevinden.

3. Aard, doel en onderzoeksvragen³

3.1 Aard en doel

Het doel van het inventariserende veldonderzoek door middel van proefsleuven is het toetsen van de archeologische verwachting uit het vooronderzoek door het opsporen en het waarderen van eventueel aanwezige archeologische waarden. Het onderzoek moet, voor zover mogelijk, inzicht geven in de aard, datering, omvang, gaafheid, conservering.

3.2 NOaA

Om het archeologisch onderzoek in Nederland richting te geven, is de Nationale Onderzoeksagenda Archeologie opgesteld (NOaA 2.0), waarin per archeoregio en/of archeologisch tijdsvak de stand van zaken en richtinggevende onderzoeksvragen zijn geformuleerd. Het plangebied bevindt zich in het Hollands veen- en kleigebied, met een verwachting op resten vanaf de periode Nieuwe Tijd B (zie periode-indeling in bijlage 1). De volgende NOaA-onderzoeksthema's c.q. hoofdstukken zijn van toepassing op onderhavig onderzoek:

2. De dynamiek van het Nederlandse landschap
4. Occupatie en adaptatie in het rivierengebied en langs de kust
5. Sociale en economische differentiatie
7. De archeologie van het rituele
9. Dodenbestel en grafmonumenten
14. De rol van natuurlijke voedselbronnen na de introductie van de landbouw
18. Dorpsvorming
19. De ontwikkeling van steden
20. De relatie stad - platteland
21. De dynamiek van het landgebruik
22. Mens- materiële cultuurrelaties
23. Netwerken en infrastructuur.

3.3 Vraagstelling

De vraag die, indien mogelijk, moet worden beantwoord, was in ieder geval:

- A. Zijn binnen de grenzen van de voorgenomen bodemingrepen in het plangebied archeologische waarden aanwezig en wat is de aard, omvang, datering, kwaliteit en behoudenswaardigheid van deze (eventuele) vindplaats(en)?

Indien een doorstart zou worden gemaakt naar een Opgraving (KNA 4.0, protocol 4004), was tevens de vraag:

- B. Wat vertelt deze vindplaats (/vindplaatsen) over de bewonings-/gebruiksgeschiedenis, bewonings-/gebruikscontinuïteit en locatiegebruik van het plangebied en zijn directe omgeving?

3.4 Onderzoeksvragen

1. Wat is de aard van de onderscheiden bodem niveaus in het plangebied?
2. Is in het plangebied sprake van een oud bouwlanddek en/of een oudere vaalgrijze akkerlaag? Zo ja: beschrijf dit.

³ Gebaseerd op PvE (Kerkhoven & Feenstra 2017).

3. Wat is de aard van de onderscheiden archeologische waarden (complextypen, sporen, structuren, vondsten)?
4. Is het archeologisch niveau intact te noemen? Wat is de stratigrafische en ruimtelijke positie en spreiding van de eventuele archeologische waarden (diepteligging, begrenzing, omvang)?
5. Wat is de datering van de archeologische waarden op basis van (chrono-)stratigrafie en typonologie (inclusief bouwhistorie)? En in hoeverre is er sprake van (dis-)continuïteit in gebruik/bewoning?
6. Welke categorieën van vondstmateriaal zijn aanwezig en in welke mate (ook in relatie tot elkaar)? Wat zegt de aard en mate van voorkomen van het vondstmateriaal over het gebruik van het plangebied in het verleden?
7. Welke (post-)depositionele processen zijn te onderscheiden en in hoeverre hebben deze invloed gehad op de bewoningsgeschiedenis en vondstcontexten?
8. Wat is de fysieke kwaliteit van de aangetroffen archeologische waarden (gaafheid en conserveringsgraad)?
9. Wat is de waardering van de sporen c.q. vindplaats? Zijn behoudenswaardige resten aanwezig die zorgen/gezorgd hebben voor een doorstart naar een definitieve opgraving? Zo ja, onderbouw dit.
10. Hoe verhouden de onderzoeksresultaten zich tot de resultaten uit het vooronderzoek?
11. Bij afwezigheid van een vindplaats, hoe valt dat te verklaren (verstoord, ander landschap dan verwacht, o.i.d.)?

In het geval van een doorstart naar een opgraving was er sprake van meer onderzoeksvragen (Kerkhoven & Feenstra 2017); omdat geen doorstart heeft plaatsgevonden, wordt vermelding hiervan in onderhavig rapport achterwege gelaten.

4. Onderzoeksmethodiek

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.0, BRL 4000), volgens de methode van het inventariserend veldonderzoek door middel van proefsleuven (KNA 4.0, protocol 4003 Inventariserend veldonderzoek).

Conform PvE is eerst is de sloop van de funderingen van het gebouw 'Herenweg 2a' archeologisch begeleid (o.a. werkput 1), waarna in dit deel een proefsleuf is gegraven (werkput 2) om vast te stellen of, en in hoeverre, behoudenswaardige resten aanwezig waren. Op basis hiervan zou worden besloten of er een doorstart nodig was naar een opgraving van de te verstoren resten.

De proefsleuf is aangelegd conform PvE en had een oppervlak van 10 bij 4 meter (40 m² totaal, oftewel ca 21% van het onderzoeksgebied). Het puttenplan was zodanig ontworpen, dat de mogelijk aanwezige historische bebouwing kon worden opgespoord. De sleuf is gegraven door een graafmachine met een gesloten gladde bak. Er is laagsgewijs verdiept, waarbij rekening is gehouden met de mogelijkheid dat het archeologisch niveau direct onder maaiveld kon liggen en dat in de proefsleuf meerdere archeologische niveaus konden zijn vertegenwoordigd waarin grondsporen, muurresten en/of andere constructie-elementen zichtbaar waren en/of sprake was van een archeologische vondstconcentratie. Tijdens het verdiepen is bij elke 'haal' van de bak, het vlak geïnspecteerd op sporen en vondsten; hierbij is ook de metaaldetector gebruikt. Vlakken en sporen zijn ingemeten en gedocumenteerd conform PvE. Eén houten funderingsbalk in werkput 2 is niet ingemeten omdat de putwand ter plekke was ingestort; de balk was toen al wel in situ gefotografeerd. Bij het aantreffen van houten balken in werkput 1 is overlegd met het bevoegd gezag, waarbij is afgesproken dat behalve documentatie geen verdere maatregelen noodzakelijk waren. Wel is een stukje bemonsterd voor de zekerheid (V.1). In werkput 2 is een profielkolom aangelegd en gedocumenteerd op de bodemopbouw te bestuderen. Eén van de aangetroffen losliggende granieten brokken in deze werkput is verzameld (V.2); een andere die in het profiel zat, is ingemeten en getekend als S.4.

Aangezien in de proefsleuf nauwelijks archeologische resten zijn aangetroffen, is na overleg met het bevoegd gezag besloten niet door te starten naar een DO.

5. Resultaten veldonderzoek

5.1 Bodemopbouw (figuur 2 en bijlage 5)

Onder een laag ophoogzand met puin (S.999) is een bruine kleiige band met puin (S.1000) aangetroffen, bestaande uit uiterst siltige klei met fragmenten bouwkeramiek. Deze lag op een blauwe kleilaag (S.2000). Deze matig siltige kleilaag is waarschijnlijk als stabilisatie aangebracht. Op basis van het vondstmateriaal – enkele fragmenten oranje bouwkeramiek (V.4) – is een scherpe datering voor deze laag niet te geven. Hieronder is een laagje veraard veen aangetroffen (s.2100) op een grijsbruin, met mortel en fijn bouwpuin doorspekt laagje – mogelijk een oude woonlaag (S.2200) – waaronder vervolgens het schone veen zat (S.3000). Vondstmateriaal uit de top van dit veen (paragraaf 5.4) dateert in de periode van de 13^e tot en met 18^e eeuw.



Figuur 2. Bodemopbouw in het plangebied (werkput 2).

5.2 Begeleiding

De bestaande funderingen bleken tot ca 1 m onder maaiveld te zijn aangelegd. Hieronder was in een deel van het plangebied (werkput 1) nog een oudere fase aanwezig, in de vorm van een puinband van gebroken bakstenen met zandmortel (S.2) en houten balken (S.1 en S.3) als basis voor de funderingen (figuren 3 en 4). De stenen van de oude fundering waren verpulverd doordat de jongere fundering hier deels op was gelegd. Het houtwerk (S.1) bestond in het zuiden van werkput 1 uit vier balken naast elkaar, deels van onbewerkte boomstammetjes (berk) met de bast er nog aan. Bij couperen (figuur 5) bleken de balkjes ca 10-15 cm dik te zijn. Oostelijker werden nog twee houten funderingsresten aangetroffen (S.5 en S.6). De aangetroffen sporen staan weergegeven in bijlagen 2 t/m 5.

De houten funderingsresten en puinbaan zijn vermoedelijk toe te schrijven aan een voorganger van de thans gesloopte bebouwing. Een georeferentie (bijlage 4) laat zien dat de aangetroffen resten zich bevinden ter hoogte van bebouwing zoals die staat aangegeven op het Kadastrale Minuutplan (1811-1832); deze oudere bebouwing week iets meer richting het westen dan het thans gesloopte huis. Het is mogelijk dat de aangetroffen resten aan deze oudere bebouwingsfase te relateren zijn. Nadat de oude funderingen vervallen waren geraakt, is het onderliggende hout als basis voor de funderingen van het recent gesloopte huis gebruikt.

De precieze ouderdom van de aangetroffen funderingsresten valt niet direct vast te stellen. Het bleek niet mogelijk een nauwkeurige georeferentie van ouder kaartmateriaal te vervaardigen, zoals de kaart uit 1720 van Petrus Schenk. Tijdens vooronderzoek (paragraaf 2.2) was al geconstateerd dat deze kaart sowieso niet nauwkeurig genoeg is om vast te stellen of en hoe het plangebied toentertijd bebouwd was.



Figuur 3. Middelste deel van het vlak in werkput 1. Links een deel van de houten funderingsresten (S.1); rechtsboven is een deel te zien van de puinband (S.2).



Figuur 4. Delen van de houten funderingsresten (S.1) in het zuidelijke deel van werkput 1.



Figuur 5. Doorsnede van de houten funderingsresten (S.1) in werkput 1.

5.3 Proefsleuf

Bij de aanleg van de proefsleuf (werkput 2) zijn in het oostelijke uiteinde drie los liggende roodgranieten brokken aangetroffen, op de top van het veen (figuur 2). De brokken zijn mogelijk als poer gebruikt, maar leken nergens mee in verband te staan. Er was geen insteek zichtbaar; er was geen structuur op gebouwd, ook zijn geen houten palen aangetroffen die erop hadden kunnen staan. In de top van het veen zijn tevens enkele fragmenten aardewerk (paragraaf 5.4; datering: 13^e-18^e eeuw) aangetroffen, rondom een oude, houten funderingsbalk. Verder was de proefsleuf leeg (figuur 6).



Figuur 6. Deel van het vlak in werkput 2. Midden onder de aangetroffen funderingsbalk.

5.4 Vondsten (tabel 1 en bijlage 6)

De top van het schone veen bevatte enkele fragmenten roodbakkerd aardewerk (V.3; figuur 7), die vermoedelijk allemaal tot dezelfde bakpan behoren met een randdiameter van ca 25 cm. Het aardewerk is inwendig voorzien van een laag loodglazuur met koperoxide, dat een groene kleur veroorzaakt. De kern van het aardewerk is hier en daar grijs, hetgeen duidt op onvolledige oxidatie tijdens het bakproces. Bakpannen van roodbakkerd aardewerk werden veelvuldig gebruikt van de 13^e tot en met 18^e eeuw.

Een andere aardewerkvondst werd gedaan in de stort (V.5; figuur 8); het betreft een bodemfragment van roodbakkerd aardewerk met een pootje en inwendig loodglazuur. Uitwendig is spaarzaam loodglazuur aangebracht en zijn roetsporen zichtbaar. Vanaf de 13^e eeuw waren er diverse roodbakkerde vormen met pootjes; een veelvoorkomende vorm was de grape. Omdat het fragment zich in een secundaire context bevond, heeft het weinig archeologische zeggingskracht.

Tabel 1. Overzicht vondsten per materiaalcategorie.

Categorie	Aantal	Percentage
Roodbakkend aardewerk	8	67
Bouwkeramiek	2	17
Natuursteen	1	8
Hout	1	8
<i>Totaal</i>	<i>12</i>	<i>100,0%</i>



Figuur 7. Fragmenten roodbakkend aardewerk (V.3) uit de top van het schone veen.



Figuur 8. Bodemfragment roodbakkend aardewerk met pootje (V.5), afkomstig uit de stort.

5.5 Synthese

Tijdens het veldonderzoek zijn enkele restanten aangetroffen van de fundering van een voorganger van het thans gesloopte huis 'Herenweg 2a'. Deze restanten bestonden uit liggende houten balken en een puinbaan. De ouderdom van deze oudere funderingsresten is lastig te bepalen, omdat de precieze ouderdom van Herenweg 2a evenmin kon worden vastgesteld. Uit het vooronderzoek bleek immers dat in de 20^e eeuw diverse sloop- en bouwactiviteiten hebben plaatsgevonden en dat Herenweg 2a overbleef 'als een relict van het gebouw uit het begin van de 20^e eeuw of mogelijk zelfs ouder' (Nales 2017, 10). Het is goed mogelijk dat de aangetroffen funderingsresten, die het thans gesloopte huis dus predateren, deel hebben uitgemaakt van de bebouwing die wordt getoond op de Kadastrale Minuut (1811-1832) en/of de bebouwing op de kaart van Petrus Schenk uit 1720. Niettemin is er slechts weinig van de restanten over, waardoor een gebouwplattegrond niet meer te reconstrueren viel. Het aangetroffen roodbakkende aardewerk dateert vermoedelijk uit Nieuwe Tijd A of B en/of wellicht Late-Middeleeuwen, maar was eveneens zeer laag in aantal. Met de sloop- en bouwactiviteiten in de 20^e eeuw is waarschijnlijk het merendeel van de nog aanwezige archeologische resten verloren gegaan.

6. Beantwoording van de onderzoeksvragen

7.1 NOaA

De resultaten zijn ons inziens te mager om onderzoeksvragen uit de NOaA te kunnen beantwoorden.

7.2 Vraagstelling

Zijn binnen de grenzen van de voorgenomen bodemingrepen in het plangebied archeologische waarden aanwezig en wat is de aard, omvang, datering, kwaliteit en behoudenswaardigheid van deze (eventuele) vindplaats(en)?

De archeologische waarden bestonden uit enkele houten funderingsbalken uit de fase voorafgaand aan de thans gesloopte bebouwing, twee stuks bouwkeramiek, een aantal brokken natuursteen waarvan de functie niet kon worden vastgesteld en enkele fragmenten roodbakkerend aardewerk, daterend uit de periode van de 13^e tot en met 18^e eeuw. In verband met de vrijwel lege proefsleuf was van een behoudenswaardige vindplaats geen sprake en heeft geen opgraving plaatsgevonden.

7.3 Onderzoeksvragen

1. Wat is de aard van de onderscheiden bodem niveaus in het plangebied?

Onder een laag ophoogzand met puin is een bruine kleiige band met puin aangetroffen, bestaande uit uiterst siltige klei met fragmenten bouwkeramiek. Deze lag op een blauwe kleilaag. Deze matig siltige kleilaag is waarschijnlijk als stabilisatie aangebracht. Hieronder is een laagje veen aangetroffen op een grijsbruin, met mortel en fijn bouwpuin doorspekt laagje – mogelijk een oude woonlaag – waaronder vervolgens het schone veen zat.

2. Is in het plangebied sprake van een oud bouwlanddek en/of een oudere vaalgrijze akkerlaag? Zo ja: beschrijf dit.

Dergelijke lagen zijn niet aangetroffen.

3. Wat is de aard van de onderscheiden archeologische waarden (complextypen, sporen, structuren, vondsten)?

De archeologische waarden bestonden uit enkele houten funderingsbalken, drie brokken natuursteen en enkele fragmenten roodbakkerend aardewerk. De funderingsbalken zijn geïnterpreteerd als de restanten van eerdere bebouwing.

4. Is het archeologisch niveau intact te noemen? Wat is de stratigrafische en ruimtelijke positie en spreiding van de eventuele archeologische waarden (diepteligging, begrenzing, omvang)?

De oude funderingsresten zijn voornamelijk gevonden aan de westkant van het gesloopte gebouw (werkput 1) en bevonden zich onder de twintigste-eeuwse bebouwing, die reikte tot ca 1 m -Mv (ca 1 m -NAP). Het keramiek en de brokken natuursteen bevonden zich op de top van het veen (ca 1.30 m -NAP), respectievelijk in het noorden en oosten van de proefsleuf (werkput 2).

5. Wat is de datering van de archeologische waarden op basis van (chrono-)stratigrafie en typochronologie (inclusief bouwhistorie)? En in hoeverre is er sprake van (dis-)continuïteit in gebruik/bewoning?

De archeologische waarden zijn te dateren in de periode vanaf de Late-Middeleeuwen; de aard en de geringe hoeveelheid verhinderen een preciezere datering. Er is sprake van continuïteit tussen de bewoningsfase waarvoor de houten fundering is gelegd en de twintigste-eeuwse bewoningsfase.

6. Welke categorieën van vondstmateriaal zijn aanwezig en in welke mate (ook in relatie tot elkaar)?

Wat zegt de aard en mate van voorkomen van het vondstmateriaal over het gebruik van het plangebied in het verleden?

Het vondstmateriaal bestaat uit 8 fragmenten gebruiksaardewerk, 2 fragmenten bouwkeramiek, 3 natuursteen en funderingshout. Deze vondstcategorieën zijn in lijn met het gebruik van het plangebied voor bewoning, al zouden er grotere hoeveelheden bewaard zijn gebleven als het gebied minder zwaar verstoord was geweest.

7. Welke (post-)depositionele processen zijn te onderscheiden en in hoeverre hebben deze invloed gehad op de bewoningsgeschiedenis en vondstcontexten?

Op pleistocene dekzanden heeft zich tot in de Middeleeuwen veen gevormd. Dit is in de periode vanaf de (Late-)Middeleeuwen ontgonnen en in gebruik genomen voor bewoning. Er is ter plekke meermaals gesloopt en gebouwd, waardoor de meeste archeologische resten verloren zijn gegaan.

8. Wat is de fysieke kwaliteit van de aangetroffen archeologische waarden (gaafheid en conserveringsgraad)?

Op gaafheid scoort de vindplaats laag. Op enkele oude funderingsresten na zijn geen grondsporen aangetroffen. De wel aangetroffen grondsporen bevatten geen vondstmateriaal. De conserveringsgraad scoort middelhoog, omdat hout bewaard was gebleven.

9. Wat is de waardering van de sporen c.q. vindplaats? Zijn behoudenswaardige resten aanwezig die zorgen/gezorgd hebben voor een doorstart naar een definitieve opgraving? Zo ja, onderbouw dit.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek is gebleken dat van behoudenswaardige resten geen sprake was en dat er geen doorstart zou plaatsvinden. Reden hiervoor was de vrijwel lege proefsleuf.

10. Hoe verhouden de onderzoeksresultaten zich tot de resultaten uit het vooronderzoek?

Op basis van het vooronderzoek werden resten van bebouwing uit de 19^e of 18^e eeuw (of eerder) verwacht en alle mogelijke hierbij te verwachten categorieën vondstmateriaal; de aangetroffen resten bestonden uit enkele houten funderingspalen uit de 19^e eeuw of eerder en enkele fragmenten roodbakend aardewerk. De aard van de archeologische resten klopt met hetgeen verwacht werd, maar de hoeveelheid is laag.

11. Bij afwezigheid van een vindplaats, hoe valt dat te verklaren (verstoord, ander landschap dan verwacht, o.i.d.)?

Er is ter plekke meermaals gesloopt en gebouwd, waardoor de meeste archeologische resten verloren zijn gegaan.

7. Conclusie, waardestelling en selectieadvies

7.1 Conclusie

Tijdens de begeleiding zijn enkele restanten aangetroffen van de fundering van een voorganger van het thans gesloopte huis 'Herenweg 2a'. Deze restanten bestonden uit liggende houten balken en een puinbaan. De ouderdom van deze oudere funderingsresten is lastig te bepalen. Het is goed mogelijk dat de aangetroffen funderingsresten deel hebben uitgemaakt van bebouwing die wordt getoond op kaartmateriaal uit 1811-1832 en/of 1720. Niettemin is er slechts weinig van de restanten over, waardoor een gebouwplattegrond niet meer te reconstrueren viel. De proefsleuf was nagenoeg leeg. Het vondstmateriaal bestaat uit roodbakend aardewerk met een vermoedelijke datering in de Nieuwe Tijd A of B en/of wellicht Late-Middeleeuwen, maar is eveneens zeer laag in aantal. Met de sloop- en bouwactiviteiten in de 20^e eeuw is waarschijnlijk het merendeel van de nog aanwezige archeologische resten verloren gegaan. Van behoudenswaardige resten was geen sprake.

7.2 Waardestelling

De waardestelling zoals voorgeschreven in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 4.0) gebeurt op drie niveaus: belevingswaarde, fysieke kwaliteit en inhoudelijke kwaliteit (tabel 2). De belevingswaarde is niet van toepassing, omdat de aangetroffen resten niet bovengronds zichtbaar zijn. Alleen de laatste twee niveaus zijn op dit onderzoek van toepassing. De fysieke kwaliteit is gebaseerd op de conservering en gaafheid van de aangetroffen archeologische sporen en/of vondsten. De conservering geeft aan in hoeverre de resten behouden zijn, de gaafheid in hoeverre een eventuele vindplaats nog compleet is. De beoordeling is voor zowel gaafheid als conservering: drie punten voor hoge, twee punten voor middelhoge en één punt voor lage kwaliteit. Bij een score van vijf of zes punten wordt de vindplaats als behoudenswaardig aangemerkt. Indien met de fysieke kwaliteit vier punten of minder wordt gescoord, worden de resten getoetst op inhoudelijke kwaliteit. Het gaat hierbij om de zeldzaamheidswaarde, de informatiewaarde, ensemblewaarde (of contextwaarde) en de representativiteit. Ook hier geldt: drie punten voor een hoge, twee punten voor een middelhoge en één punt voor een lage beoordeling. Bij een beoordeling van in totaal zeven of meer punten voor de categorieën 'zeldzaamheid', 'informatiewaarde' en 'ensemblewaarde' kan een eventuele vindplaats alsnog als behoudenswaardig worden aangemerkt.

Op gaafheid scoren de archeologische resten laag. Er zijn slechts enkele restanten van een oudere fundering aangetroffen, waar geen gebouwplattegrond uit te reconstrueren viel. Er was geen vondstmateriaal met de grondsporen geassocieerd. Op conservering is de score gemiddeld dankzij het feit dat houten funderingsresten bewaard zijn gebleven, maar dit zal mede te danken zijn aan de relatief geringe ouderdom. Voor de rest bestaat het vondstmateriaal uit keramiek, waarvan een goede conservering voor de hand ligt. Op inhoudelijke kwaliteit wordt een lage score behaald vanwege de beperkte hoeveelheid aangetroffen resten en vanwege het feit dat het hier niet gaat om een schaars type vindplaats of een vindplaats die anderszins veel toevoegt aan de bestaande kennis. Onze conclusie is dat hier geen sprake is van een behoudenswaardige archeologische vindplaats.

Gezien de resultaten van het veldonderzoek is in overleg met het bevoegd gezag direct na afloop van het veldwerk besloten geen doorstart naar een opgraving te laten plaatsvinden.

Tabel 2. Waardestelling

Waarden	Criteria	Scores		
Beleving	<i>Schoonheid</i>	Wordt niet gescoord		
	<i>Herinneringswaarde</i>	Wordt niet gescoord		
Fysieke kwaliteit	<i>Gaafheid</i>			1
	<i>Conservering</i>		2	
Inhoudelijke kwaliteit	<i>Zeldzaamheid</i>			1
	<i>Informatiewaarde</i>			1
	<i>Ensemblewaarde</i>			1
	<i>Representativiteit</i>			1

7.3 Selectieadvies

De aangetroffen archeologische resten zijn gedocumenteerd en/of geborgen, waarna het bouwvlak is vrijgegeven voor de verdere ontwikkeling.

Geraadpleegde bronnen

Archeologische kaarten en databestanden

- Beeldbank.cultureelerfgoed.nl
- PDOK.nl

Literatuur

- Blijdenstijn, R. 2005. *Tastbare tijd. Cultuurhistorische atlas van de provincie Utrecht*, Amsterdam.
- Buitelaar, A.L.P., 1993. *De Stichtse ministerialiteit en de ontginningen in de Utrechtse Vechtstreek*, Hilversum.
- Kerkhoven, A.A. & R.L. Feenstra, 2017. *Programma van Eisen Breukeleveen, Herenweg 2. Gemeente Wijdmeren (NH). Een Archeologische Begeleiding (protocol Inventariserend Veldonderzoek d.m.v. Proefsleuven, met optie tot doorstart protocol Opgraven)*, Utrecht (Transect-PvE).
- Nales, T., 2017. *Breukeleveen, Herenweg 2. Gemeente Wijdmeren (NH), een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek, karterende fase*, Utrecht (Transect-rapport 1118).

Lijst met afbeeldingen

Figuur 1. Topografische kaart met de locatie van het plangebied.....	5
Figuur 2. Bodemopbouw in het plangebied (werkput 2).....	11
Figuur 3. Middelste deel van het vlak in werkput 1. Links een deel van de houten funderingsresten (S.1); rechtsboven is een deel te zien van de puinband (S.2).	12
Figuur 4. Delen van de houten funderingsresten (S.1) in het zuidelijke deel van werkput 1.	13
Figuur 5. Doorsnede van de houten funderingsresten (S.1) in werkput 1.....	13
Figuur 6. Deel van het vlak in werkput 2. Midden onder de aangetroffen funderingsbalk.	14
Figuur 7. Fragmenten roodbakkend aardewerk (V.3) uit de top van het schone veen.	15
Figuur 8. Bodemfragment roodbakkend aardewerk met pootje (V.5), afkomstig uit de stort.	15

Illustratieverantwoording

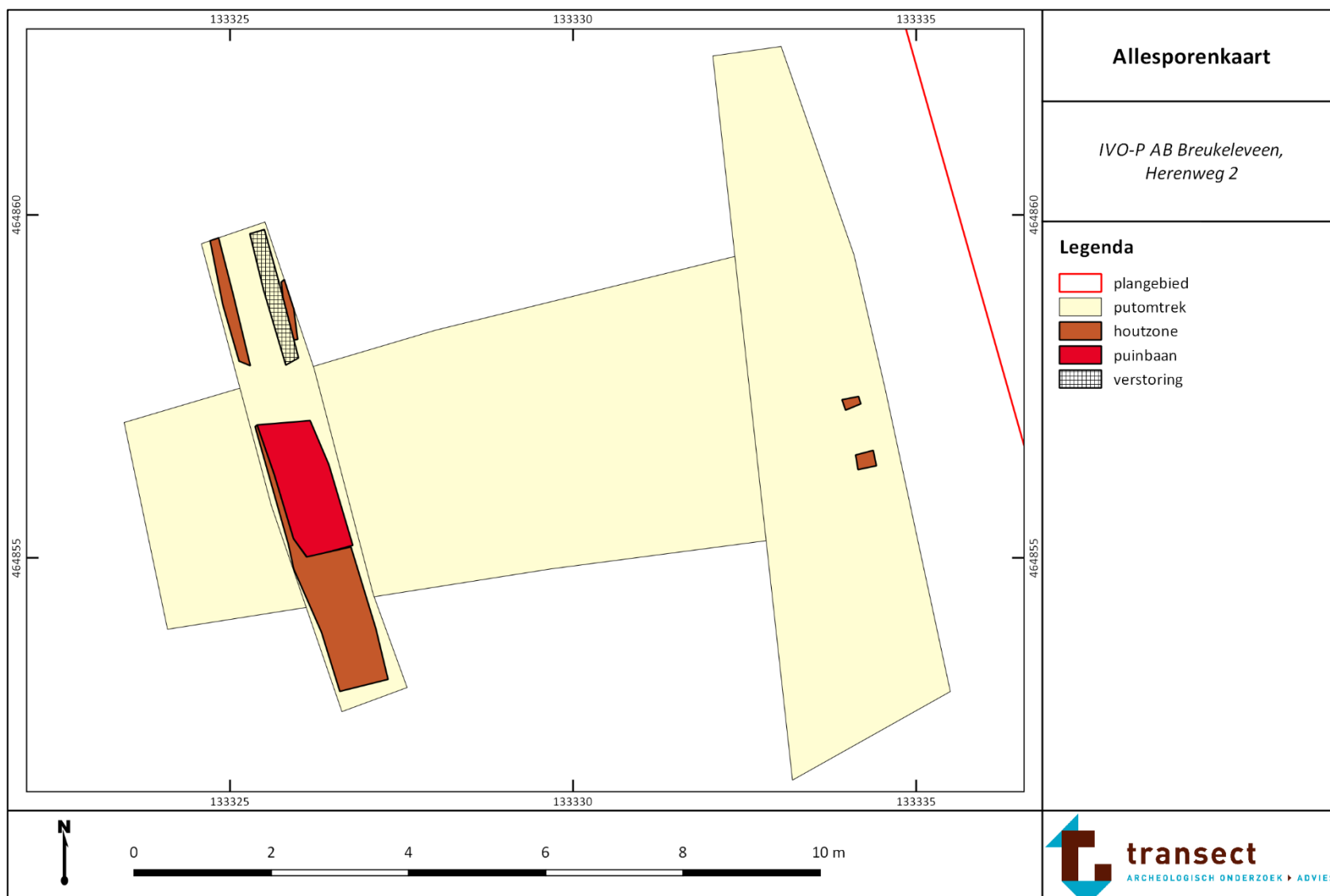
Figuur 1: PDOK / Transect b.v.

Figuur 2 t/m 8: Transect b.v.

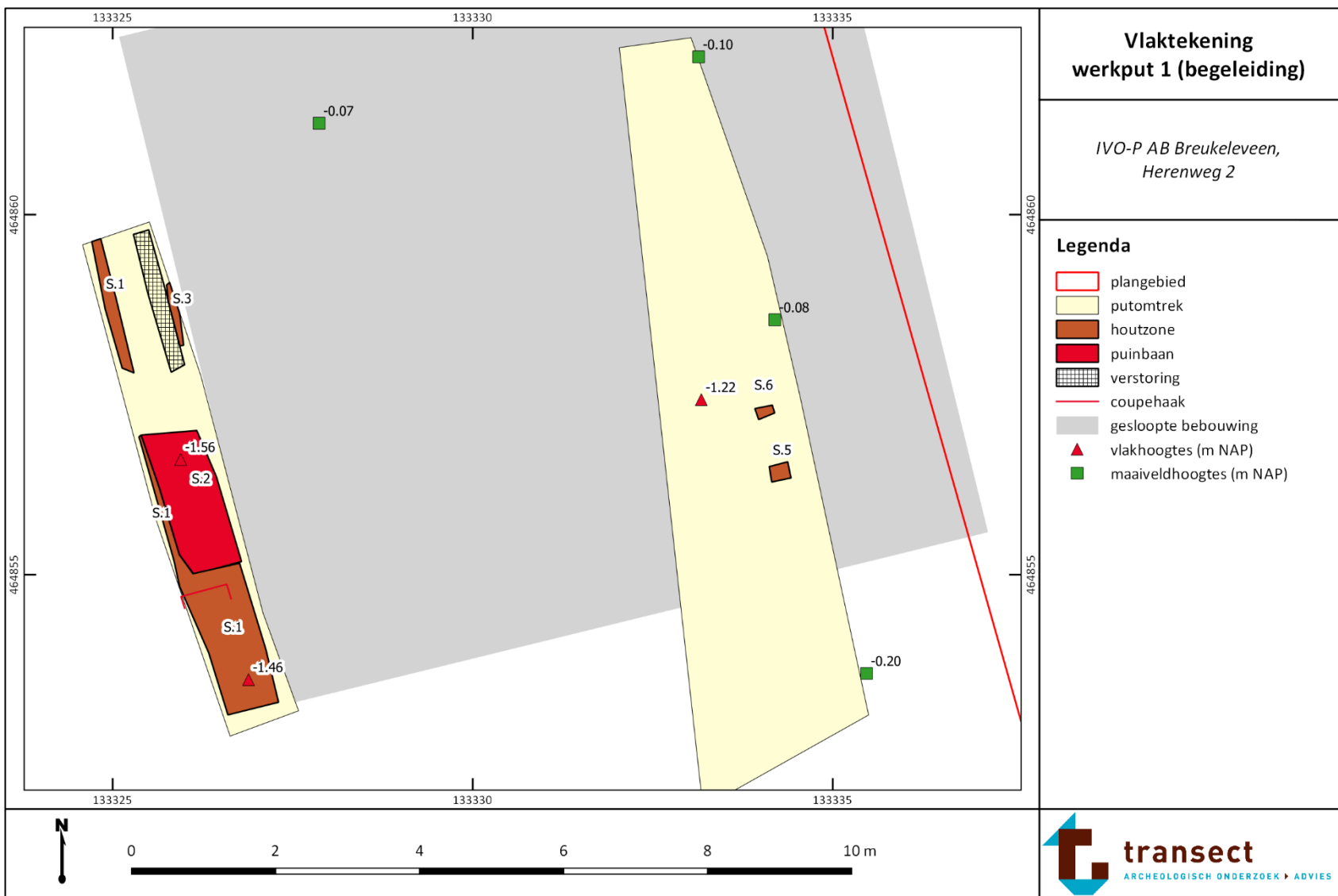
Bijlage 1. Archeologische periode-indeling voor Nederland

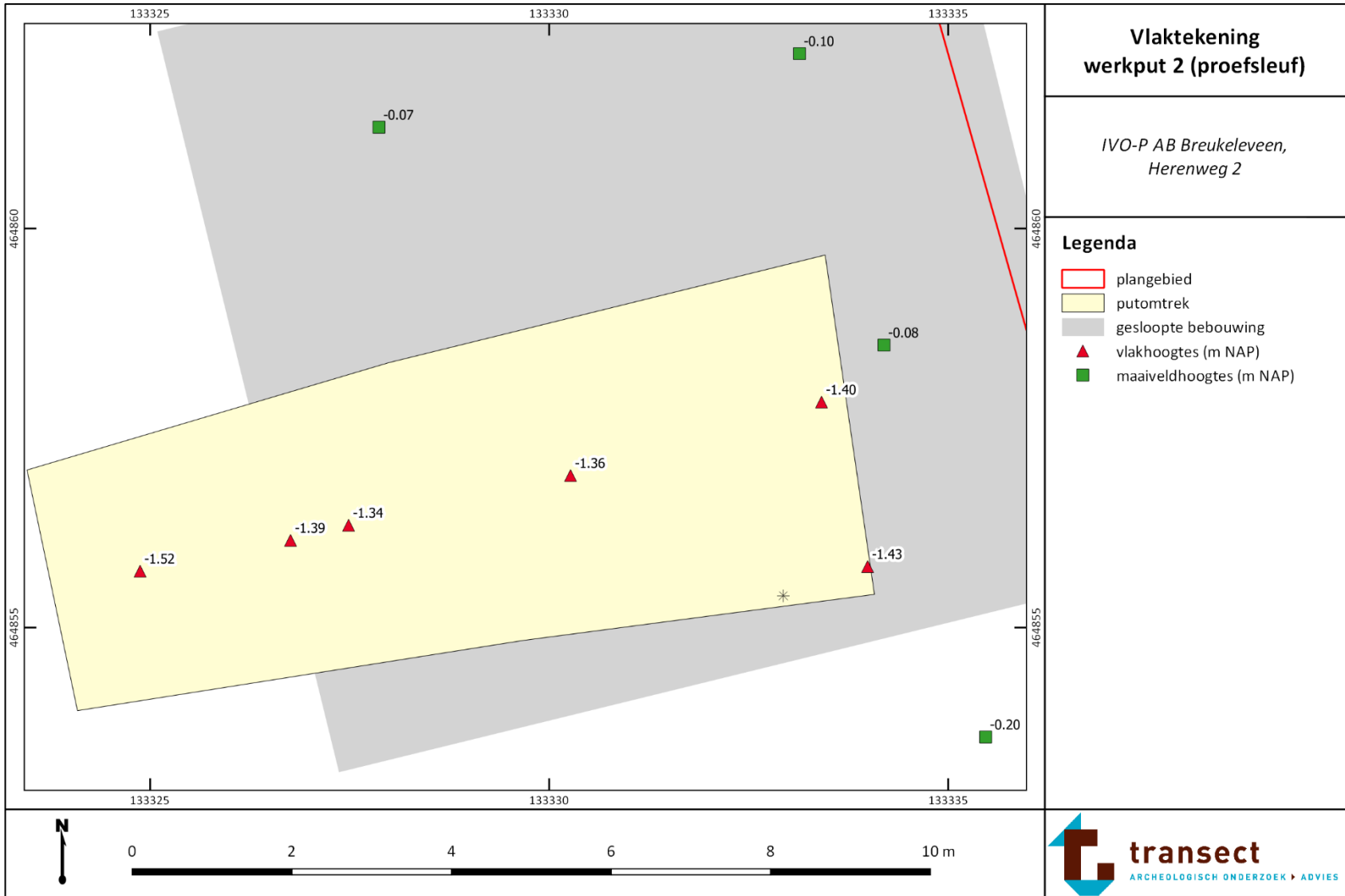
Periode	Deel-/subperiode	Van	Tot
Recent		1945 na Chr.	2050 na Chr.
Nieuwe Tijd	Nieuwe Tijd C	1850 na Chr.	1945 na Chr.
	Nieuwe Tijd B	1650 na Chr.	1850 na Chr.
	Nieuwe Tijd A	1500 na Chr.	1650 na Chr.
Middeleeuwen	Late-Middeleeuwen B	1250 na Chr.	1500 na Chr.
	Late-Middeleeuwen A	1050 na Chr.	1250 na Chr.
	Vroege-Middeleeuwen D	900 na Chr.	1050 na Chr.
	Vroege-Middeleeuwen C	725 na Chr.	900 na Chr.
	Vroege-Middeleeuwen B	525 na Chr.	725 na Chr.
	Vroege-Middeleeuwen A	450 na Chr.	525 na Chr.
Romeinse Tijd	Laat-Romeinse tijd B	350 na Chr.	450 na Chr.
	Laat-Romeinse tijd A	270 na Chr.	350 na Chr.
	Midden-Romeinse tijd B	150 na Chr.	270 na Chr.
	Midden-Romeinse tijd A	70 na Chr.	150 na Chr.
	Vroeg-Romeinse tijd B	25 na Chr.	70 na Chr.
	Vroeg-Romeinse tijd A	12 voor Chr.	25 na Chr.
IJzertijd	Late-IJzertijd	250 voor Chr.	12 voor Chr.
	Midden-IJzertijd	500 voor Chr.	250 voor Chr.
	Vroege-IJzertijd	800 voor Chr.	500 voor Chr.
Bronstijd	Late-Bronstijd	1100 voor Chr.	800 voor Chr.
	Midden-Bronstijd B	1500 voor Chr.	1100 voor Chr.
	Midden-Bronstijd A	1800 voor Chr.	1500 voor Chr.
	Vroege-Bronstijd	2000 voor Chr.	1800 voor Chr.
Neolithicum	Laat-Neolithicum B	2450 voor Chr.	2000 voor Chr.
	Laat-Neolithicum A	2850 voor Chr.	2450 voor Chr.
	Midden-Neolithicum B	3400 voor Chr.	2850 voor Chr.
	Midden-Neolithicum A	4200 voor Chr.	3400 voor Chr.
	Vroeg-Neolithicum B	4900 voor Chr.	4200 voor Chr.
	Vroeg-Neolithicum A	5300 voor Chr.	4900 voor Chr.
Mesolithicum	Laat-Mesolithicum	6450 voor Chr.	4900 voor Chr.
	Midden-Mesolithicum	7100 voor Chr.	6450 voor Chr.
	Vroeg-Mesolithicum	8800 voor Chr.	7100 voor Chr.
Paleolithicum	Laat-Paleolithicum B	18.000 BP	8.800 voor Chr.
	Laat-Paleolithicum A	35.000 BP	18.000 BP
	Midden-Paleolithicum	300.000 BP	35.000 BP
	Vroeg-Paleolithicum	-	300.000 BP

Bijlage 2. Allesporenkaart

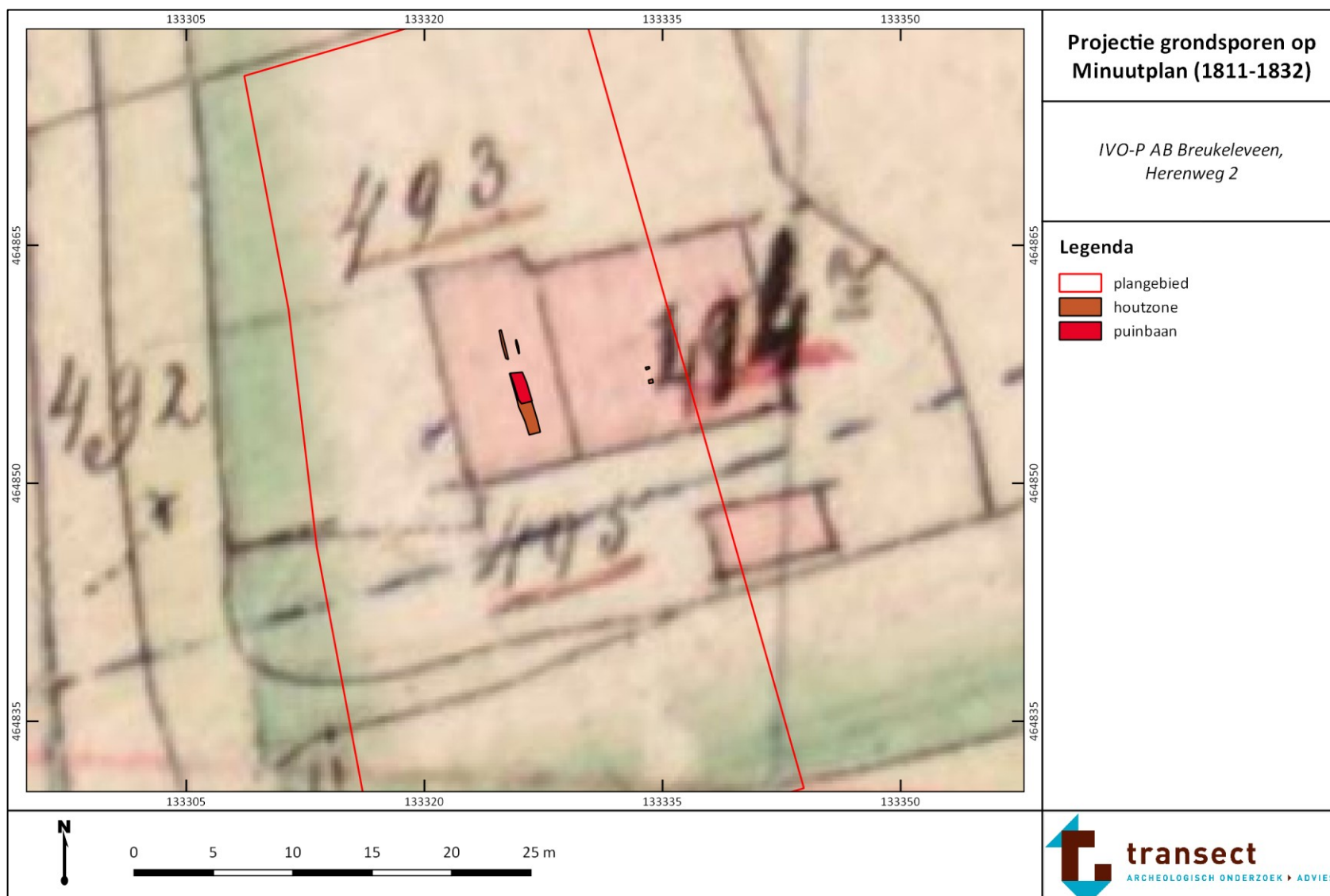


Bijlage 3. Vlaktekeningen





Bijlage 4. Projectie grondsporen op Kadastrale Minuut





Bijlage 5. Sporen- en lagenlijst

spoor	werkput	vlak	vulling	kleur	textuur	inluitsels	interpretatie	opmerking
1	1	1	1				houten fundering	funderingsbalken (berk)
2	1	1	1				puinbaan oudere funderingsfase	geen complete stenen, zandmortel
3	1	1	1				houten	houten funderingsbalk
4	2	104	1				3 bij elkaar liggende stenen (rood graniet)	mogelijk als poer gebruikt, maar geen insteek, geen opbouw erop
5	1	1	1				hout	dwarsliggend hout onder thans gesloopte fundering
6	1	1	1				hout	dwarsliggend hout onder thans gesloopte fundering
999				ge		puin	laag ophoogzand	
1000				br	Ks4	BKS3, puin	laag (ophoog)	
2000				bl	Ks2	BKS3	stabilisatielaag	
2100				zw	Vk2		laagje veraard veen	
2200				grbr	Ks2	mortel en fijn bouwpuin	oude woonlaag?	
3000				zw	Vk2		veen (natuurlijke ondergrond)	amorf

Bijlage 6. Vondstenlijst

vnr	werk-put	vlak	vak	spoor	vulling	categorie	verzamelwijze	aantal	opmerking
1	1	1		1		OPHT	houtmonster	1	stuk hout funderingslaag
2	2	1		3000		SXX	AANLEG	1	losliggend fragment graniet op veen
3	2	1	1	3000		KER	AANLEG	7	1 x randfragment met steel van roodbakkend aardewerk, bakpan, inwendig en bovenop loodglazuur met koperoxide, uitwendig roetsporen, datering: 14 ^e -18 ^e eeuw; 1 x randfragment roodbakkend aardewerk, lijkt te horen bij bakpan, inwendig loodglazuur met koperoxide, uitwendig spaarzaam loodglazuur, randdiameter ca 25 cm; 5 x fragment afgebladderd loodglazuur, passend op randfragment.
4	2	104		2000		KBW	PROFIEL	2	2 x fragment oranje bouwkeramiek.
5	2	999		999		KER	STORTVONDST	1	1 x bodemfragment met pootje van roodbakkend aardewerk, mogelijk grape, inwendig loodglazuur, uitwendig spaarzaam loodglazuur en roetsporen, datering: vanaf 14 ^e eeuw.

Het is onbekend of dit rapport is getoetst en/of is goedgekeurd door de bevoegde overheid.